

Oberst Gerhard Munthes Gravkapel ved Kvamsø Kirke

ved Aagaat Daae.

At oberst Gerhard Munthe har bygget et gravkapel ved Kvamsø kirke og her ladet indsætte begge sine første hustruer og eneste søn, nævnes ikke af forfatteren til det omfangsrige værk: »Efterretninger om familien Munthe i ældre og nyere tid, den nylig afdøde oberst Hartvig Munthe; jeg har derfor tænkt mig, at nogle oplysninger vilde være af interesse.

Gerhard Munthe købte den gamle stenkirke paa Kvamsø, anneks til Vik i Sogn, ²⁵ 1725 og til dens nordre side byggede han et kapel $5 \times 5\frac{1}{2}$ meter stort, det var dækket af et halveller skraatag, som naaede opunder tagskjegget og forbundet med kirken ved en dør, der var ikke andre døre, saa dets eneste adgang var gennem kirken. Hvorfor valgte han Kvamsø, der laa langt fra hans hjemsted, til sit familiegravsted? noget bestemt svar kan vel neppe gives, men en hypothese, der muligens kommer sandheden nær, kan dog herom fremsættes.

Denne Gerhard Munthe var¹⁾ yngste søn af foged Christopher Gjertssøn Morgenstjerne og bispedatteren Birgitte Ludvigsdatter Munthe, der som sine øvrige søskende antog moderens navn; han mistede 8 aar gammel sin far, begav sig som 17aars gut i fransk krigstjeneste, vendte 3 aar efter tilbage til fædrelandet og blev da ansat som fænrík ved Indre Sogns kompagni. Efter i nogen tid at have tjenestgjort ved Vardøhusfæstning blev han 1699 løjtnant ved Søndre Søndhordlehns kompagni og aaret efter kaptainløjtnant ved det Bergenhusiske nationale infanteriregimente; ved denne tid giftede han sig med Maren Leganger, præstedatter fra Vik i Sogn, hvis ældre søster var gift med Viks daværende sognepræst Ludvig Munthe, hans ældre bror. I 1704 udnævntes han til kaptain og chef for Søndfjordske kom-

¹⁾ Cfr. ovennævnte H. Munthe: »Efterretninger om Familien Munthe i ældre og nyere Tid« s. 163.

pagni og købte da af sin moster Maren Munthe gaarden Hellevig i Yttre Holmedal; denne gaard tilflyttede han straks og den blev hans hjem og bosted saalænge han levede.

Længe fik han dog ikke lov at dvæle under hjemmets tag, den store nordiske krig rasede, hærens officerer og menige maatte afsted; i 1708 afmarscherede Gerhard Munthe med sit kompagni og naar undtages faa og korte besøk i Sogn, kom han ikke tilbage før 1720. Da vendte han hjem som oberst og regimentschef; men hans hjem var imidlertid øde, hans hustru var død aaret forud og børn havde han ikke.

Hans hustru, Maren Iversdatter Leganger, var 30 aar, da hendes husbonde reiste; hendes hjem var jo Hellevig og derfra sees hun i aarene 1709—15 stadig at have kvitteret for de saakaldte »frigaardspenge»; i 1715 havde hun planlagt en tur til Kjøbenhavn, hvor hendes mand da var stationeret, men mange maaneder har den i hvert fald ikke været, for i september s. a. var hun fadder i Leikanger paa broderdatteren Barbara. Manden var fraværende og børnløs, som hun var, synes det rimelig at hun ofte har været i besøk hos slægten; paa selve hjemstedet Vik var vistnok nu baade Ludvig Munthe og hans hustru Karen Leganger døde, men hendes søsterdatter Birgitte Munthe var nu præstekone der, gift med Anders Daae, og af hendes brødre var Niels L. præst i Os, Iver L. i Leikanger og Peder L., kaldet Knoka-Per foged i Sogn, han boede paa gaarden Flesje, og det kan jo tænkes, at hun under et besøg der er bleven syg og er afgaaet ved døden. Kvamsø-kirke synes desuden at have staaet i et vist forhold til slægten Leganger, den altertavle, som endnu hænger i kirken er ifølge sin inskription skjænket af præsten Leganger.

Straks efter hjemkomsten giftede Gerhard Munthe sig med den 24aarige Maria Elisabeth Tuchsén, datter af kommandanten paa Bergenhus, i januar 1722 blev oberstens søn fød, moren døde paa barselseng og barnet 17 maaneder gammel; ¹⁷/₄ 1724 giftede obersten sig for tredie gang, brylluppet stod i Danmark og bruden var en dansk adelsdame, Kirstine von Unger. Hvor blev oberstens anden hustru og eneste søn begravet? Muligens

paa samme sted som hans første hustru, og er det tilfældet, er der meget som taler for, at dette sted maa være Kvamsø.

I 1725 kjøber oberst Munthe Kvamsø kirke og i 1726 sælger han en del gaarde i Sogn, hans fædrene arv; han har altsaa ikke kjøbt denne kirke for at øge sine faste ejendomme. Det forekommer mig at have sandsynlighed for sig, at oberst Munthe kun har kjøbt Kvamsø kirke, fordi han der vilde have sit familiegravsted, og naar han valgte dette sted, der laa saa langt borte fra hans hjemsted, maatte grunden være den, at der var hans første hustru begravet under hans fravær, did havde han selv ført sin anden hustru og eneste søn og saa blev disse tre bisat paa en mere hædret maade i den kirke han eiede og i et gravkapel, han selv har bygget.

Han er sandsynligvis straks gaaet i gang med arbeidet for allerede i juni 1725 blev jomfru Barbara Leganger her begravet; i 1726 blev foged Peder Legangers kiste der indsat og i 1729 fik han selv der plads.

Oberstens tredie hustru og efterladte enke vedblev de første aar at bo paa Hellevig, men i 1734 sælger hun gaarden til løjtnant Rue, der var gift med oberstens søsterdatter Else Johanne Urdahl; da er hun muligens flyttet til Bergen, derfra er i hvert fald det skjøde, der nu er i Bergens museum, udstedt, hvorefter hun »sælger og skiøder til sin kiere svoger Anders Daae og hans elskelige hustru Brigitte Ludwigsdaatter Munthe (svogerskabet bestod i, at Birgitte Munthe var oberstens broderdatter og hans første hustrues søsterdatter) Qwamsø kirke, som hendes mand har købt $\frac{25}{3}$ 1725 og i salget medfølger: »det af ham self tilbyggede muurede gravsted med den uryggelige condition, at gravstedet først maa holdes i forsvarlig hævd og repetition af ham og hans arvinger, dernæst at min sl. mands samt tvende sal. fruers og søns liigkister stedse maa staae urørte, ikke til side sættes eller blive paasatte af andre liigkister, som hand eller hans arvinger kunde vilde paasætte eller udføre . . . Bergen 10de Aprill 1736. Kristine von Unger sal. obriste Munthes«. L. S.

Kort tid efter drog hun vel tilbage til Danmark, hvor hun endnu levede 1753, og med hende reiste oberstens eneste efter-

ladte barn, datteren Barbara Marie Munthe, der var fød paa Hellevig ^{25/8} 1727, knappe to aar gammel mistede hun sin far, og i 9 aars alderen forlod hun sit fædreland. I Danmark levede hun sit liv, der blev hun gift og døde i 1802, hun kom aldrig mere til Sogn. Den gode fru Kristine havde før hun forlod Norge, værnet om sin mands grav saa godt, som det stod i hendes magt.

Og saa gaar næsten hundrede aar; oberst Munthes ældre broder, sognepræst Ludvig Munthe havde efterladt sig en talrig efterslægt, af hvilke flere levede og boede i Sogn, men ingen tradition om gravkapellet synes at have været bevaret i slægten; end ikke historikeren kaptein Gerhard Munthe d. y. der i 1841 bosatte sig paa sin fædrenegaard Krogen i Hafslø, hvor han ifølge et brev til rigsarkivar Lange (Halvorsens forfatterlexikon) »til sindsadspredelse beskæftiger mig med disse egnenes nærmeste fortid (mine kilder tillader mig desværre ikke at komme syndelig længere tilbage end i det høieste et par aarhundreder) væsentlig familie- eller slægtshistorie« synes at have fundet noget om dette. Og dog har han været i Kvamsø kirke og staaet ved oberstens kiste i kapellet; slægtbogen fortæller om dette besøg: »endnu for en å to menneskealdre siden [1883] kunde oberst Gerh. Munthes ligkiste paavises i Qwamsøe kirke og en udmærket kaarde (»Ulfsklinge«) som har tilhørt obersten og i over et aarhundrede har ligget paa hans baare, er endnu opbevaret. Den blev i sin tid paatruffen og reddet fra forglemmelse og en sikker undergang af oberstens brodersøns sønnesøns søn og navne ovennævnte Capt. Gerh. Munthe d. y. til Krogen og er senere gaaet i arv i Muntheslægten¹⁾.

Kvamsø kirke havde havt mange eiere mellem salget i 1736 til menigheden købte sin kirke i 1874; disse havde boet i Lindaaas, Leikanger, Lavik og Balestrand; gravkapellet var ganske sikkert ikke bleven holdt i den hævd og reparation, som fru Kristine havde betinget ved salget, men det var nu endnu brug-

¹⁾ Den eies nu af hans brodersøns sønnesøn sønnesøns søn, artillerieskaptein Christopher Morgenstjerne Munthe i Kristiania, i hvis eie gravpladen over oberstens eneste søn Johannes Christopher Munthe ogsaa befinder sig.

bart og blev brugt. I 1817 døde hospitalspræst Michael Tuchsens paa sin einedomsgaard Maaren i Lavik; han hvis mormor var oberstens broderdatter Birgitte Munthe og som selv var en brodersøn af oberstens anden hustru blev begravet i dette kapel; i 1818 døde kaptein Gerhard Daaes aarsgamle søn paa Maaren og dette barn, hvis tipoldemor var samme Birgitte Munthe, bevises den samme ære, og endelig i 1831 pastor Tuchsens efterlødte enke, Anne f. Frimann.

Kvamsø kirke havde kun en kirkedør og denne førte ind; da der saa kom et paabud om at kirkerne skulde have flere udgange, og da det viste sig vanskeligt at sætte hul paa de tykke mure, blev det besluttet at frigøre den dør, der hidtil havde ført ind i kapellet. Dette arbejde blev udført, medens endnu kaptein Daae paa Maaren eiede kirken, altsaa før 1860 og under hans ledelse; en del kister blev da nedsat paa kirkegaarden, resten stillet sammen i kapellet og en ny væg opført, dog uden dør. Der fortælles, at kaptein Daae tog noget med fra kisterne, formodentlig gravplader, men han havde ikke faaet fred om natten, saa han den følgende morgen kom tilbage med disse, der da blev nedlagt i gravene. I 1875 foretoges en reparation af kirken, da blev ogsaa det gjenstaaende nedrevet, alle kister blev nu nedsat paa kirkegaarden, de solide hanker paa kisterne blev brugt under reparation af taarnet og de glaserede tagsten anvendtes paa kirketaget. Og dermed var dets 150aarige saga slut, bygget i 1725 forsvandt de sidste rester i 1875.

I 1875 aftog man uden skrupler de gjenværende gravplader og disse er opbevaret i Kvamsø kirke; disse fortæller sammenstillet med de oplysninger man har fra anden kant, at følgende her er bleven begravet:

Oberst Munthes første hustru Maren Leganger	f. $\frac{31}{12}$ 1678 d. $\frac{27}{10}$ 1719
Oberst Munthes anden hustru Marie Elisabeth Tuchsens	f. $\frac{9}{3}$ 1696 d. $\frac{15}{1}$ 1722
Oberst Munthes eneste søn Johannes Christopher Munthe	f. $\frac{1}{1}$ 1722 d. $\frac{29}{8}$ 1723
Jomfru Barbara Leganger	f. $\frac{10}{1}$ 1710 d. $\frac{26}{8}$ 1725
Foged Peder Leganger	f. d 1726

Oberst Gerhard Munthe	f. $\frac{17}{8}$ 1671 d. $\frac{17}{7}$ 1729
Hospitalsprest Michael Sundt Tuchsén	f. $\frac{8}{7}$ 1743 d. $\frac{11}{3}$ 1817
Anders Michael Daae	f. $\frac{6}{1}$ 1817 d. $\frac{20}{6}$ 1818
Fru Anne Harboe Tuchsén fød Frimann	f. $\frac{12}{11}$ 1743 d. $\frac{19}{11}$ 1831.

Spørgsmaal.

I.

Jakob von Gudenrath, Capitain (i Baartigs gevorbene Infanterieregiment 14. VIII. 1710) og Birkedommer paa Scheelenborg (2. VIII. 1720), ægtede 15. XI. 1748 i Stubberup (Annex til Dalby) Jomfru Elisabeth Thessen, begravet i Dalby 25. X. 1751 (34 Aar gl.). Hvem var deres Forældre og Forfædre? Han begravedes 1755 21. IV. efter at han var blevet gift 1. Gang med Anna Cathrine Weyberg, begr. 23. VI. 1745 (62 Aar gl.) i Dalby og 3. Gang 18. VIII. 1752 med Ingeborg Lerche, Jacob Herresteds Enke. I Optegnelserne af Svigersønnen Ole Kierulf hedder det: Den 29. Januar 1789 haver ieg Ole Kierulff haft Brøllop med min Kone Sophie Gudenrath, en Datter af Capitain von Gudenrath i Odense (senere staver han Navnet von Guthenrath). Ved Daaben af Elisabeth Thessens sandsynlige Brodersøn Carl Frederik Thessen 4. V. 1742 (i Dalby), — vistnok den senere Skuespiller, hvilken Antagelse er blevet mig bekræftet af Herr Professor Weitemeyer (s. P. Tsk. V., 6. Bd. S. 62) —, nævnes bl. a. Jomfru Gudenrath paa Grønlund (bar Barnet) og Capitain Gudenrath.

I »Familiengeschichtliche Blätter« IX, Nr. 5, Maj 1911, S. 78 er offentliggjort en Ahnetavle, hvori de her søgte Data savnes.

cand. phil. *Ernst Wiedemann*,
Erlangen, Löwenichstr. 16,
